

De najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op zondag 15 november 2009 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 26 leden. Er zijn afmeldingen van Hein Boersma, Betty Kooistra, Anja Kerkhof, Kees Boele en Jurjen van der Kooi.

1. De voorzitter opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom.
2009 was een mooi vlinderjaar, waarbij alle geplande excursies konden doorgaan. Vooral de excursie in de Lindevallei bij Wolvega op zaterdag 4 juli 2009 was een topper met al die Grote weerschijnvlinders. Zie het verslag in de Flinterwille van oktober 2009. Voor het eerst staan er kleurenfoto's op de middenpagina's van Flinterwille.

Judith Bouma is op Omrop Fryslân en TV Drenthe te zien en te horen geweest i.v.m. de filmpremière van "De stille horizon", een film over het Fochteloër Veen.

Er zijn nog voldoende exemplaren van 'Dagvlinders in Fryslân' bij het bestuur van de Vlinderwerkgroep op voorraad. Ze kosten € 5,00 per stuk. Er kunnen ook meerdere exemplaren worden afgenomen.

Er is een beknopte veldgids nachtvlinders van Tirion verschenen. Dit is een verkorte versie van de uitgebreide veldgids van alle in Nederland en België voorkomende soorten macro-nachtvlinders. Hij is reuze handig, licht in gebruik en kost € 26,95 bij Vermandel.

2. Verslag voorjaarsbijeenkomst 2009.

Er zijn geen opmerkingen.

3. Ingekomen stukken.

De ingekomen stukken worden voorgelezen door de secretaris en ter inzage neergelegd.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

-John Boosman heeft in 2009 een aantal van 3500 vlinders geteld en in 2008 waren dat 2300 exemplaren. Er waren veel Distelvlinders. Hij heeft er een verslag van geschreven (zie Flinterwille oktober 2009).

-Arnold Slagter had voornamelijk Witjes, Citroenvlinders en late Kleine vossen en Atalanta's.

-Marten Hunneman meldt dat de Argusvlinder het slecht doet, hij heeft slechts 1 exemplaar gezien. Deze trend wordt door anderen bevestigd.

-Hessel Hoornveld jr. laat een aantal digitale foto's zien van de Gamma-uil; ook detailopnames. Hieruit blijkt hoe mooi deze vlindersoort eigenlijk is. Ook laat Hessel opnamen zien van door rupsen aangetaste bomen (De Kiekenberg) plus een foto's van de rups van *Shargacucullia scrophulariae* (Helmkruidvlinder), van de Tijgerspin (sinds 2003 in Friesland en volgens Judith Bouma al overal voorkomend

in het Fochteloërveen). Tenslotte nog een foto van een rupsje van de microvlinder *Leucoptera spartifoliella* van de familie *Lyonetiidae*.

-Gerrit Tuinstra meldt *Antispila treitschkiella* (een trekvlindertje) van Gele kornoelje (*Cornus mas*). Hij heeft de blaasmijnen gevonden. De aanwezigheid van dit vlindertje is in 2008 voor het eerst in Friesland vastgesteld (Tymo Muus – Beetsterzwaag). Verder laat Gerrit de mijnen zien van de nieuwe soorten voor Friesland: *Stigmella catharticella* (Wegedoorn – *Rhamnus catharticus*), van *Bucculatrix ulmifoliae* (Gecultiveerde Iep – *Ulmus spec.*) en van *Stigmella aceris* (Spaanse aak – *Acer campestre*). Zie www.microlepidoptera.nl voor meer informatie over deze soorten.

-Auke Hunneman had 2 exemplaren van *Catocala sponsa* (Karmozijnrood weeskind).

-Saskia Hoornveld vertelt, dat ze eind april met de familie naar Turkije is geweest. Daar vonden ze rupsen van de Wolfsmelkpijlstaart (*Hyles euphorbiae*) en van de Dennenprocessierups (*Thaumetopoea pityocampa*). Verder hebben zij op een terrein in de buurt van hun woning 286 eitjes van het Gentiaanblauwtje gevonden en hebben zij op een bepaalde dag 4771 Heideblauwtjes geteld. Op een dag in augustus telden ze 81 dagvlinders, waarvan 49 Kleine vossen.

-Johan Meijer zag een Distelvlinder met een afwijkende vorm. Een aberratie? Tevens zag hij veel Landkaartjes van beide generaties, Gehakkelde aurelia's, Kleine vossen, Koevinkjes (meer dan vorig jaar) en minder Zwartsprietdikkopjes dan vorig jaar. De Argusvlinder heeft hij niet waargenomen.

-Johan de Jong heeft eveneens Tijgerspinnen gezien.

-Abel Jagersma heeft op zijn vlinderroute veel Boomblauwtjes gezien, maar weinig Icarusblauwtjes. Uiteraard veel Distelvlinders. Nieuwe nachtvlindersoorten voor hem zijn *Xylocampa areola* (Kamperfoeliepuil) en *Craniophora ligustri* (Schedeldrager).

-Dick Goslinga vond maar 2 Argusvlinders in de vlinderberm bij Gytsjerk. Ook het aantal Zwartsprietdikkopjes was minder dan voorgaande jaren. Het Bont zandooige daarentegen breidt zich uit. De 2^e generatie dagvlinders kon zich dankzij het fraaie nazomer- en herfstweer lange tijd handhaven. Voor de Zilveren maan is het in het Houtwiel een aflopende zaak. Hij heeft nog enkele (zwervende) exemplaren gezien. De Vlinderstichting is in het gebied wezen kijken welke beheersmaatregelen er nodig zijn.

-Henk Post heeft in Burgum een behoorlijk aantal dagvlindersoorten waargenomen. Hij laat er foto's van zien.

-Andy Saunders heeft veel Distelvlinders en Kleine vossen gezien. Hij vond het zelf een slecht nachtvlinderjaar met bijvoorbeeld geen enkele pijlstaartvlinder in zijn val. Wél *Mesapamea secalis* (Halmrupsvlinder) en 2 exemplaren van *Mesapamea didyma* (Weidehalmuiltje).

-Judith Bouma had regelmatig last van vervelend weer tijdens de inventarisatie. Veel afwisseling in zon en bewolking. Heideblauwtjes waren er in aantal. Het Veenhooibeestje heeft zich door het gehele Fochteloërveen verspreid. Peter de

Boer heeft hier namens de Vlinderstichting onderzoek naar gedaan. Rupsen van het Eikenblad (*Gastropacha quercifolia*) komt Judith steeds minder tegen in het Fochtelooërveen. Ze heeft het idee, dat het bergafwaarts gaat met deze soort.

-Hilco Meijer valt het op, dat het aantal nachtvlinders tijdens lichtsessies elk jaar minder wordt.

-Siep Sinnema laat beelden zien van de piramidevlinder (*Amphipyra pyramidea*) en de Schijn-piramidevlinder (*Amphipyra berbera*). De rupsen zijn vrij goed van elkaar te onderscheiden., maar de vlinders niet, omdat deze in de rusthouding uitsluitend hun bovenzvleugels laten zien. Op de ondervleugels is het onderscheid wél duidelijk te zien.

-Gerard Bergsma had in juni een Koninginnepage in zijn tuin. Hij laat beelden zien van de werkdag, die de Vlinderwerkgroep op 7 maart 2009 op de Schaopedobbe bij Elsloo heeft gehouden.

5. Pauze.

6. Vlinders van Burkina Faso: een overzicht (door Siep Sinnema).

Siep vertelt aan de hand van prachtige beelden met landschappen , vlinders en andere insecten over de trip naar Burkina Faso in juli 2009 van Hein Boersma, Gerard Bergsma en Siep en Jannie Sinnema. De reis ging vanaf het vliegveld van Brussel via Tripoli (Libië) naar Ouagadougou (de hoofdstad van Burkina Faso). Helaas bleek een aantal koffers niet met de vlucht vanuit Libië meegekomen te zijn. Daarom eerst maar naar het reeds in Ouagadougou geboekte hotel. De koffers zouden pas twee dagen later arriveren. Als noodoplossing gingen ze met de landrover de noordelijke omgeving van Ouagadougou (richting Yako) verkennen. Dat bleek niet verkeerd te zijn, want een eindje buiten de stad zag het er aan weerszijden van de weg behoorlijk leuk uit. Savanne met een variatie aan bomen en bloeiende struiken. Vlinders en andere insecten waren er (zeker de eerste dag) genoeg. Dit hebben ze 2 dagen volgehouden en daarna was er al een aardig soortenlijstje opgebouwd en een behoorlijk aantal foto's gemaakt. Gelukkig konden ze hun koffers op de tweede dag 's avonds laat op het vliegveld ophalen. Alles was nog intact. De volgende dag kon de rit naar de tweede bestemming, de stad Bobo-Dioulasso, worden gemaakt. Buiten de hoofdstad begon het echte Afrika. Overal was de armoede te bespeuren en reed je langs dorpjes met eenvoudige hutjes. Halverwege de reis in de buurt van een rivier gestopt, omdat Hein Boersma (de excursieleider) daar een mooie plek wist bij enkele grote baobab bomen. Het was er inderdaad prachtig met veel vlinders, libellen en andere insecten. Na een vermoeiende reis (circa 250 kilometer) arriveerden ze in Bobo-Dioulasso en werden daar ingekwartierd in hotel Teria. De dagen daarna werden ritten gemaakt naar Forêt de Kou (een restant van een oud bos met enorme bomen) en Forêt de Bala. In het laatste (moerassige) gebied zaten grote groepen vlinders op de grond bij elkaar. Een prachtig gezicht. Ook waren er mooie vogels. De temperatuur bedroeg overdag 37 graden Celsius; dat was dus afzien. Ook het Forêt

de Maro werd met een bezoek vereerd. In het Forêt de Kou werd genachtvlinderd met lampen op accu's. De opbrengst viel (met dit weinige licht) niet tegen. Er zaten enkele mooie pijlstaarten bij. De volgende etappe ging naar Banfora, een stadje in het zuiden van Burkina Faso. In de buurt van Banfora liggen mooie watervallen (cascades) die natuurlijk met een bezoek werden vereerd. Vervolgens in de buurt van Banfora tochtjes gemaakt naar het Forêt de Boulon, het Forêt de Koflandé en de Aiguilles de Sindu (oude rotsformaties waar het 39 graden Celsius was). Ook ten zuiden van Banfora genachtvlinderd. Vervolgens weer teruggedreden naar Bobo-Dioulasso en nogmaals het vlinderrijke Forêt de Bala bezocht. Daar ontmoetten ze Nederlanders in een grote truck die een rondreis door Afrika maakten. Zij bezaten een aggregaat waar ze gebruik van mochten maken. Tijdens 2 opvolgende nachtvlindersessies werden er mooie nachtvlindervangsten gedaan. De laatste tocht ging weer naar het Forêt de Maro bij de rivier 'Le grand Balé'. Er waren daar ook enkele idyllische meertjes waar het krioelde van de vlinders. De volgende dag vond de terugreis naar Ouagadougou plaats en werd diezelfde avond via Tripoli naar Nederland teruggevlogen. Al met al was het een enerverende trip naar een onbekend maar boeiend land.

7. Presentatie over trekvinders (door Gerrit Tuinstra).

Gerrit geeft een powerpointpresentatie over een aantal van deze bijzondere vlinders, die grote afstanden afleggen om zich tijdelijk in noordelijker of westelijker streken te vestigen. Waarom ze dit gedrag vertonen, is nog steeds niet bekend. Vijftig jaar geleden begon Barend Lempke in Nederland het eerste onderzoek naar trekvinders (migranten). Dit heeft geresulteerd in 'Trekvlinderregistratie Nederland'. Van de ongeveer 2400 vlindersoorten die in Nederland voorkomen, zijn er van zo'n 100 soorten bekend dat ze trekken. Zowel dagvlinders als nachtvlinders vertonen trekgedrag. Eind april komen de eerste vlinders uit Afrika en Zuid- en Oost-Europa in Nederland aan. Hier zoeken ze een partner en krijgen nakomelingen, die vanaf september terugvliegen naar hun oorspronkelijke gebieden. De prestaties van de diertjes grenzen aan het ongelooflijke. Zo vliegt de Atalanta (net als de Distelvlinder) met veertig kilometer per uur van Noord-Afrika naar bestemmingen over heel Europa tot aan IJsland en Groenland toe. Het Koolmotje (*Plutella xylostella*), een zeer klein trekvindertje (micro), vliegt van Zuid-Europa noordwaarts tot in Scandinavië. Er zijn ook enkele soorten die van oost naar west vliegen, bijvoorbeeld het Blauw weeskind (*Catocala fraxini*) en de Wolfsmelkpijlstaart (*Hyles euphorbiae*). Trekvinders volgen drie belangrijke routes, die deels overeenkomen met die van trekvogels. Vanuit Midden- en Noord-Afrika (Marokko) via Gibraltar door Spanje en langs de Franse kust richting Engeland, Nederland en door naar Scandinavië. De tweede route loopt van Tunesië over Sicilië en de Italiaanse laars langs beide zijden van de Alpen richting Zwitserland, Duitsland, Denemarken en naar Scandinavië. De derde route loopt van Turkije via de Bosporus naar de Balkan, met vertakkingen naar Finland en Zuid-Zweden. Trekvinders trekken niet in formaties, zoals bij vogels

gebruikelijk is. Ze vliegen veelal als individualist en soms in groepen, zoals Koolwitjes, Distelvlinders en Monarchvlinders (in Noord-Amerika). Vaak vliegen ze op een hoogte van enkele meters boven de grond, maar er zijn ook zwermen vlinders op 2 kilometer hoogte waargenomen. Zij maken gebruik van straalwinden, die soms ook woestijnzand met zich meevoeren. Er zijn nog veel raadsels rond de vlindertrek, maar dat is tevens een mooie uitdaging voor meer onderzoek.

In het afgelopen jaar was er weer een grote trek van Distelvlinders in noordwaartse richting. Ook in Nederland was dit in het voorjaar en tijdens de zomer door hun grote aanwezigheid duidelijk te merken. Als extra toetje werden door de massaliteit diverse aberraties van Distelvlinders gezien. Onder andere door Wieb van der Heide, Regina Ynsen (in Duitsland), Johan Meijer (in Ravenswoud) en Bertus van de Velde (in de vlindertuin van Paterswolde). Gerrit heeft een artikel over aberraties van vlinders geschreven, met name over aberraties van de Distelvlinder en de Kleine vos. Dit artikel staat in de Flinterwille van oktober 2009.

8. Vertoning van een film van de Vlinderstichting.

Er is helaas geen tijd meer om de film 'Vlinders op de Heide' van de Vlinderstichting te zien. Die bewaren we dus voor een volgende keer.

9. Rondvraag.

Er zijn geen vragen of opmerkingen.

10. Sluiting.

Siep Sinnema sluit de bijeenkomst en wenst iedereen een goede reis naar huis.

Excursies 2010

Zaterdag 22 mei: Excursie Tjongervallei, middag- en avondexcursie.

Middagexcursie: aanvang: 14.00 uur.

Verzamelpaats: De sluis in de Tjonger, op de plek waar de Alberdalaan de Tjonger passeert. De Alberdalaan is de weg tussen de natuurgebieden Diaconieveen en Dellebuursterheide/Catspoele, gelegen ten zuiden van de Tjonger. Amersfoortcoördinaten van de verzamelpaats: 206.3-554.2.

Aan beide zijden van de Tjonger, alsmede aan beide zijden van de brug die hier over de Tjonger ligt, liggen diverse gebieden van Staatsbosbeheer die we kunnen bezoeken. Het gaat om verschillende soorten gebieden met heide-, grasland- en opgaande vegetaties. In de gebieden liggen een aantal oude meanders van de nu gekanaliseerde Tjonger. Bij de Prikkedam, bij de oostelijker liggende brug over de Tjonger, ligt een heideterrein waar we mogelijk het groentje aan kunnen treffen.

Avondexcursie.'s Avonds (zelfde locatie) gaan we op diverse plekken lichten en misschien zijn er mogelijkheden om te smeren. Geschikte locaties om te gaan staan